

Aanvullingen en verbeteringen op de lijst van belangrijke waterrijke vogelgebieden in Nederland

Additions and corrections to the list of wetlands of ornithological importance in the Netherlands

EDUARD R. OSIECK & WILLEM G. BRAAKHEKKE

In 1982 werd in dit tijdschrift een lijst gepubliceerd van 60 belangrijke waterrijke vogelgebieden in Nederland (exclusief twee grensgebieden; Osieck 1982). Deze lijst kon worden opgesteld dank zij een inventarisatie van belangrijke vogelgebieden in de Europese Gemeenschap (EG) uitgevoerd in opdracht van de Europese Commissie. Diverse personen en instanties hebben op dit artikel gereageerd. De reacties bestonden uit aanvullingen op de lijst van gebieden en opmerkingen over de soorten waarvoor de gebieden zich kwalificeren. Inmiddels was bij de Europese Commissie de behoefte ontstaan om de EG-lijst van belangrijke vogelgebieden uit te breiden voor andere vogelsoorten. De opdracht hiertoe werd opnieuw gegeven aan de Internationale Raad voor de Vogelbescherming (ICBP), die als coördinator voor deze nieuwe inventarisatie (uitgevoerd in 1983 en 1984) WGB aanstelde. Onlangs heeft het Rijksinstituut voor Natuurbeheer (RIN) een lijst samengesteld van watergebieden (*wetlands*) in Nederland die voldoen aan de criteria die in het kader van de Wetlands-Conventie zijn gesteld voor "wetlands van internationale betekenis (*wetlands of international importance*)" (RIN 1985). Deze lijst van gebieden, geselecteerd aan de hand van zowel het voorkomen van watervogels als op grond van (andere) zoölogische, hydrobiologische en botanische waarden, bevat een aantal aanvullingen op de in 1982 gepubliceerde lijst.

De drie ontwikkelingen die sinds 1982 hebben plaatsgevonden (reacties op het *Limosa*-artikel, de nieuwe EG-inventarisatie en de activiteiten van het RIN), stonden uiteraard niet los van elkaar. Zo heeft WGB bij de uitvoering van de EG-opdracht de reacties op het artikel van ERO (voor zover gegeven vóór eind 1984) in beschouwing genomen. Anderzijds was het RIN uiteraard bekend met de door ons uitgevoerde werkzaamheden.

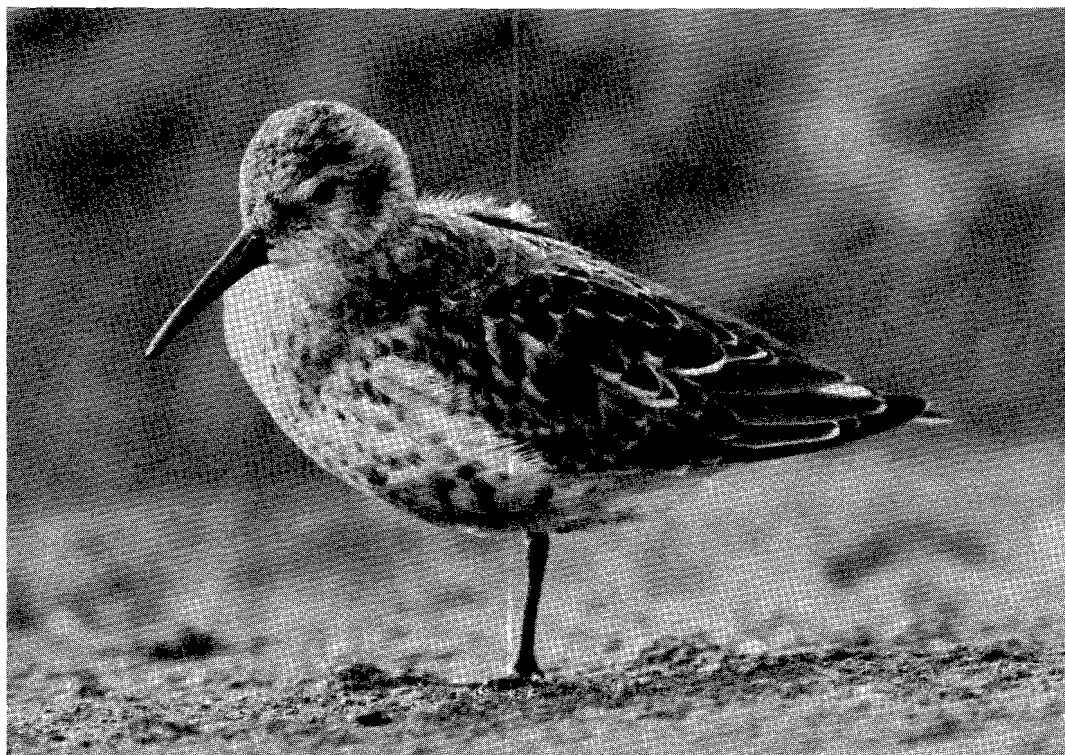
Al met al is er sinds 1982 zoveel nieuwe informatie beschikbaar gekomen dat aanvulling van het in dat jaar gepubliceerde artikel (Osieck 1982) gerechtvaardigd is, niet met de bedoeling

de gebiedenlijst nu definitief vast te stellen, wel om allen die bij de bescherming van wetlands betrokken zijn de gelegenheid te bieden "hun klok gelijk te zetten". In dit artikel wordt eerst ingegaan op het begrip "wetland" teneinde nader aan te geven hoe dit begrip in de inventarisatie is gehanteerd. Vervolgens wordt aandacht besteed aan de toepassing van numerieke criteria (1%-norm), omdat het gewenst is hier enige uniformiteit in te brengen. Tenslotte wordt een opsomming gegeven van elf nieuwe gebieden. Verbeteringen op de eerder gepubliceerde lijst worden in de bijlage gegeven.

Wetlands

De gebieden die in de lijst zijn opgenomen, zijn geselecteerd op grond van het voorkomen van 15 soorten broedvogels en 44 soorten watervogels buiten het broedseizoen (niet 46 zoals gesteld in Osieck 1982:43). Hierbij is in de eerste plaats uitgegaan van natuurlijke en half-natuurlijke biotopen. Gebieden die hoofdzakelijk uit cultuurland bestaan, zijn alleen opgenomen indien ook anderszins belangrijke natuurwaarden aanwezig zijn (o.a. vochtig grasland). Een uitzondering werd gemaakt voor Noordoostpolder-West (gebied 29, droog grasland en akkers) vanwege de belangrijke aantallen Kleine Zwanen *Cygnus columbianus* en Brandganzen *Branta leucopsis* die er pleisteren.

In de "Nadere toelichting lijst van gebieden" (Osieck 1982: 50) wordt gesteld dat alle opgenomen gebieden als wetland kunnen worden opgevat. Hierop is een nadere toelichting gewenst daar deze uitspraak tot misverstand kan leiden. De Wetlands-Conventie (Overeenkomst inzake watergebieden van internationale betekenis, in het bijzonder als verblijfplaats voor watervogels) verstaat onder wetlands of watergebieden (art. 1): moerassen, vennen, veen- of plasgebieden, natuurlijk of kunstmatig, blijvend of tijdelijk, met stilstaand of stromend water, zoet, brak of zout, met inbegrip van zeewater waarvan de diepte bij laagwater niet meer is dan

Bonte Strandloper, 11 september 1985, IJmuiden (A. C. Zwaga). *Dunlin Calidris alpina*.

zes meter (*Tractatenblad van het Koninkrijk der Nederlanden* 1975, 84: 15-21). Bovendien staat de Conventie toe dat de omgrenzing van de wetlands zo wordt gekozen dat aangrenzende oeveren kustgebieden daar binnen vallen, met name indien zij van belang zijn als verblijfplaats voor watervogels (art. 2).

Ongeveer 30% van de Nederlandse gebieden (inclusief de "nieuwe" in dit artikel) kan in zijn geheel als wetland worden beschouwd; dit betreft onder meer de grote wateren (Waddenzee, IJsselmeer en Deltawateren) en de uiterwaarden van de Grote Rivieren. De overige opgenomen gebieden (met uitzondering van Noordoostpolder-West) bestaan gedeeltelijk uit wetlands. Meestal is het zo dat de kern van het gebied een plas- of moerasgebied is dat is omgeven door droge terreinen die in oecologisch opzicht in nauwe relatie staan met het waterrijke deel. In veel gebieden zijn ook graslanden betrokken die een belangrijke functie vervullen als voedselgebied voor watervogels die in het wetland broeden of rusten. "Droge" biotopen zijn soms mede in de gebieden opgenomen vanwege hun belang voor niet-watervogels die in de EG-inventarisatie werden betrokken (Blauwe Kiekendief *Circus cyaneus*, Velduil *Asio flammeus*). Bij de begrenzing van de gebieden zijn bij voorkeur bio-

toopgrenzen aangehouden. Waar dat niet mogelijk was, werd gekozen voor een praktische benadering: bestaande reservaatgrenzen in acht nemen of anders wegen en dijken als begrenzing kiezen. Kortom, de gebieden kunnen niet alle geheel als "puur" wetland worden aangemerkt, maar er liggen wel in vrijwel alle gebieden wetlands.

Toepassings criteria

In 1974 werden op de internationale conferentie over het behoud van wetlands en watervogels in Heiligenhafen (BRD) criteria vastgesteld voor de selectie van wetlands van internationale betekenis. Tijdens de eerste bijeenkomst van de verdragsluitende partijen van de Wetlands-Conventie in 1980 in Cagliari (Italië) zijn deze criteria bijgesteld (Spagnesi 1982). De criteria die op watervogels betrekking hebben, luiden als volgt: "A wetland should be considered internationally important if it: (a) regularly supports either 10 000 ducks, geese and swans; or 10 000 coots; or 20 000 waders or (b) regularly supports 1% of the individuals in a population of one species or subspecies of waterfowl or (c) regularly supports 1% of the breeding pairs

in a population of one species or subspecies of waterfowl."

Naast deze kwantitatieve criteria zijn er ook kwalitatieve criteria. Deze hebben betrekking op planten en dieren, alsmede op de representativiteit en de uniciteit van wetlands.

Voor de toepassing van de kwantitatieve criteria zijn door Atkinson-Willes *et al.* (1982) nadere richtlijnen voorgesteld. Enkele daarvan worden hier vermeld, omdat ze ook in de inventarisatie van EG-gebieden werden toegepast (in navolging van Scott 1980). De richtlijnen hebben betrekking op (1) criterium a (zie boven), (2) de term *regularly* en (3) de omvang van het gebied.

(1) Criterium a is in de eerste plaats bedoeld voor gebruik in landen waar onvoldoende gegevens van individuele soorten beschikbaar zijn of waar de waarnemers nauwelijks getraind zijn. Waar voldoende informatie beschikbaar is, behoort criterium b te worden toegepast. Overigens is ook als criterium b wordt gebruikt, criterium a van belang omdat het een bovengrens stelt aan de 1%-normen van individuele soorten volgens criterium b. Voor eenden betekent dit dat de norm voor Wilde Eend *Anas platyrhynchos*, Eidereend *Somateria mollissima* en Zwarte Zeeëend *Melanitta nigra*, waarvan de betrokken populaties groter zijn dan 1 miljoen, 10 000 bedraagt (zo ook voor Meerkoet *Fulica atra* 10 000 en Bonte Strandloper *Calidris alpina* 20 000; zie Osieck 1982: 46).

(2) De term "regularly" wordt als volgt omschreven: In een wetland verblijft *regelmatig* een zeker aantal exemplaren indien:

(a) het vereiste aantal is vastgesteld in ten minste drie kwart van de seizoenen waarover gegevens beschikbaar zijn (het totaal aantal seizoenen met gegevens bedraagt minstens drie) of
(b) het *gemiddelde* van de seizoenmaxima (berekend over ten minste 5 jaar) het vereiste niveau bereikt.

(3) Het is duidelijk dat naarmate de oppervlakte toeneemt, de kans groter wordt dat een criterium wordt gehaald. Wil een criterium voldoende selectief zijn, dan moet het vereiste aantal dus aanwezig zijn in een gebied van redelijke omvang. Voorlopig is als grens 10 000 ha aangehouden; voor grotere gebieden mag worden verwacht dat er verhoudingsgewijs meer vogels verblijven.

Van verschillende eenden en steltlopers zijn onvoldoende gegevens beschikbaar om een betrouwbare schatting van de totale populatiegrootte te geven. De tellingen van deze soorten zijn erg onvolledig doordat de soort verspreid voorkomt (o.a. steltlopers waarvan ook grote aantallen door het binnenland trekken) of doordat de soort veel op plaatsen verblijft waar deze

moeilijk te tellen is. De criteria die op dergelijke schattingen gebaseerd zijn, hebben dan ook een voorlopig karakter (tussen haakjes geplaatst in tabel 2, Osieck 1982). Het spreekt vanzelf dat het toepassen van criteria die gebaseerd zijn op voorlopige populatieschattingen met de nodige omzichtigheid dient te geschieden.

Het is ons gebleken dat er diverse gebieden zijn die voldoen aan het gestelde criterium voor de Regenwulp *Numenius phaeopus* (500). Er is van afgezien om gebieden (meestal slaapplaatsen) die alleen voor Regenwulpen zouden kwalificeren, op te nemen en wel om de volgende reden. De populatieschatting van 50 000 exemplaren die aan het gestelde criterium ten grondslag ligt, is zeker te laag daar het aantal *broedparen* in Noorwegen, Zweden en Finland naar schatting 75 000-85 000 bedraagt (Hyytiä *et al.* 1983, Kålås & Byrkjedal 1981, Ulfstrand & Högstedt 1976). De totale populatie zal dus zeker boven de 150 000 liggen, hetgeen betekent dat de norm minstens 1500 zou moeten zijn.

Ook het criterium voor de Rietgans *Anser fabalis* kan als achterhaald worden beschouwd. Scott (1980) schatte de omvang van de Noord-

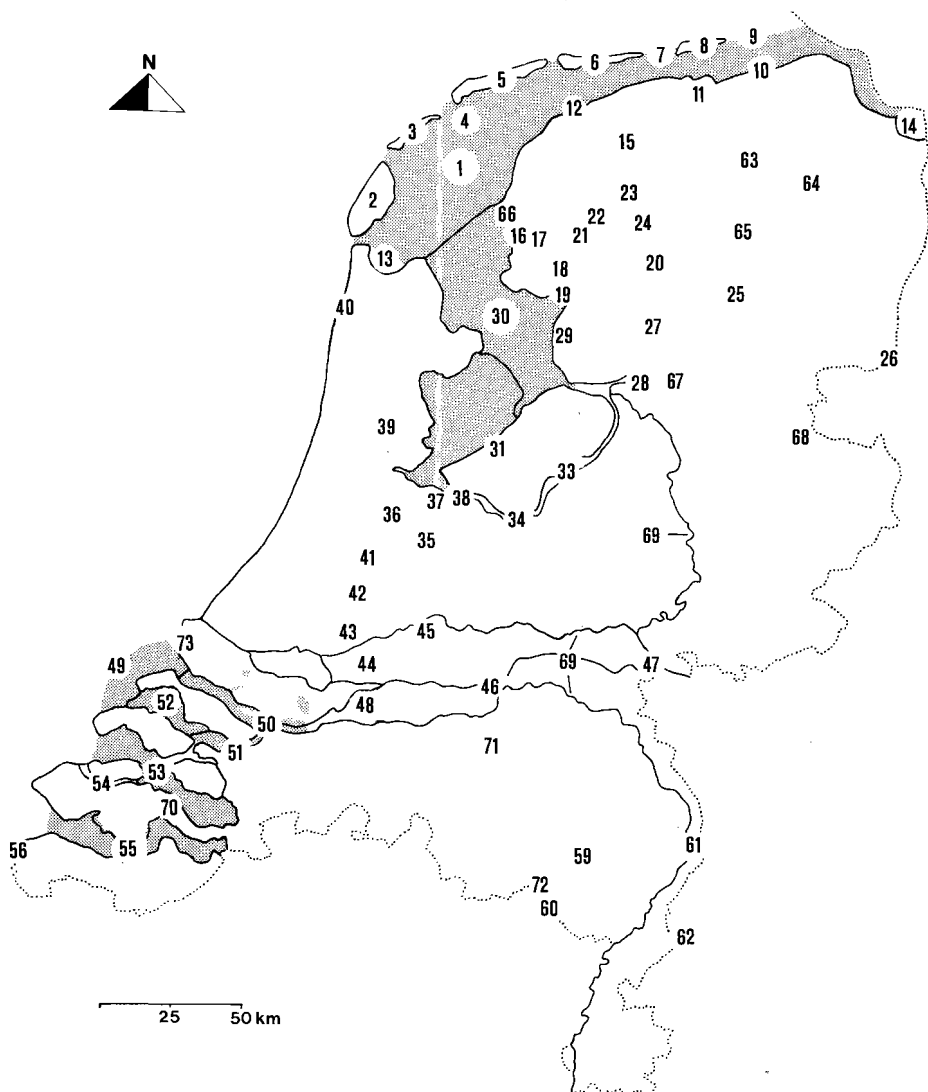
Kleine Zwaan, maart 1984, Arkemheen (Erwin van Laar).
Bewick's Swan *Cygnus columbianus*.

en Westeuropese winterpopulatie van deze soort op 70 000 (criterium 700). In de jaren zeventig verbleven in november alleen al in de DDR 140 000 — 150 000 Rietganzen (Rutschke & Schiele 1978/79). Te zamen met de Zweedse na-jaarsaantallen (SOF 1978) levert dit een totaal op van minimaal 170 000 vogels. Dit aantal stemt overeen met het totaal van ruim 170 000 dat in januari 1982 in Zweden, Denemarken, DDR, Nederland en Frankrijk werd vastgesteld (Ganzenwerkgroep Nederland 1984). De totale winterpopulatie zal dus zeker 170 000 vogels bedragen, waarvan 40 000 — 60 000 vogels tot de vorm *fabalis* kunnen worden gerekend (van den

Bergh 1985). Indien deze vorm als een aparte groep wordt opgevat met een criterium van 500, zou voor de andere vorm (*rossicus*) een norm van 1200 kunnen worden gehanteerd. Bij de op-sommingen van kwalificerende soorten onder "Nieuwe gebieden" en in de bijlage is zowel bij Rietgans als Regenwulp rekening gehouden met de noodzakelijke aanpassing van de criteria.

Nieuwe gebieden

Onderstaande elf gebieden kunnen aan de in 1982 gepubliceerde lijst worden toegevoegd. De ligging van de gebieden is aangegeven in figuur

Figuur 1. Ligging van de gebieden (zie voor de gebieden 1-62 de lijst in Osieck 1982 en de aanvullingen daarop in dit artikel; nrs 32, 57 en 58 zijn vervallen, zie bijlage). Location of the areas (see Osieck 1982 for names and details of areas 1-62 and the present text for additions; nos 32, 57, and 58 have been deleted, see appendix).

Uiterwaarden van de Waal bij Ophemert, 5 juli 1986 (Eduard Osieck). *River forelands of the Waal.*

1. De avifaunistische gegevens zijn verkregen van diverse informanten (zie dankwoord) of ontleend aan Van den Bergh (1985), Boekema *et al.* (1983), van Dijk (1985) en van Dijk & van Os (1982).

63. **Leekstermeer & Matsloot** 2250 ha
Niet-broedvogels Rietgans (vorm *fabalis*), Kolgans, Grutto.

64. **Zuidlaardermeer** c. 900 ha
Niet-broedvogels Kleine Zwaan, Rietgans (vorm *fabalis*).

65. **Fochtelooërveen & Heide van Duurswoude** 2575 ha
Niet-broedvogels Rietgans, Grutto, Regenwulp.

66. **Makkumer- en Kooiwaard** c. 600 ha
(Kooiwaard was eerder opgenomen onder gebied 16 "Workumerwaard")
Broedvogels Bruine Kiekendief. *Niet-broedvogels* Kleine Rietgans, Kolgans, Grauwe Gans.

67. **Staphorsterveld & Gennerbroek** 7200 ha
(c. 1300 ha van dit gebied was opgenomen onder gebied 28 "IJsseldelta")
Niet-broedvogels Kleine Zwaan, Rietgans, Kolgans.

68. **Engbertsdijkerven** 865 ha
Niet-broedvogels Rietgans (vorm *fabalis*).

69. **Uiterwaarden Rijn, Lek, IJssel, Waal en Maas** 38 000 ha
Niet-broedvogels Aalscholver, Kleine Zwaan, Rietgans, Kolgans, Tafeleend, Nonnetje, Meerkroet.

70. **Yerseke Moer** c. 400 ha
Niet-broedvogels Kolgans, Rotgans.

71. **Kampina & Oisterwijkse Vennen** 2000 ha
Niet-broedvogels Kleine Zwaan, Rietgans (vorm *fabalis*).

72. **Strijperheg & Soerendonks Goor** 1250 ha
Broedvogels Blauwborst.

73. **Voornes Duin** 800 ha
Broedvogels Aalscholver.

Bespreking

De lijst telt nu 69 gebieden (exclusief een grensgebied, nr 56) die voor één of meer soorten aan de gestelde criteria voldoen (figuur 1). Van deze gebieden kunnen er 64 geheel of gedeeltelijk worden beschouwd als wetland van internationale betekenis voor watervogels. Vier gebieden (nrs 26, 45, 60, 72) voldoen niet aan de criteria voor wetlands van internationale betekenis doordat in de EG-inventarisatie ook niet-watervogels zijn betrokken en voor broedvogels veelal lagere criteria zijn aangehouden (tabel 1) ten einde voldoende effectiviteit van de criteria (zie Osieck 1982: 52) te bewerkstelligen. Één gebied herbergt wel kwalificerende aantallen van diverse watervogels, maar kan niet als wetland worden beschouwd (Noordoostpolder-West). In het kader van de EG-richtlijn inzake het behoud van de vogelstand kunnen alle 69 gebieden echter als "belangrijke vogelgebieden" worden be-

Tabel 1. Criteria (broedparen) voor de selectie van EG-gebieden (EG) en voor wetlands van internationale betekenis (WET) voor elf soorten watervogels. (Dit betreft soorten die in de EEG-richtlijn inzake het behoud van de vogelstand met name zijn genoemd en waarvoor "speciale beschermingszones" worden aangewezen.) *Criteria (breeding pairs) for the identification of EC areas (EG) and for wetlands of international importance (WET) for eleven species of waterfowl. (Species included in the EEC-Directive on the conservation of wild birds for which special protection areas shall be designated.)*

Soort <i>Species</i>	Criterium EG	Criterium WET
Aalscholver <i>Phalacrocorax carbo</i>	100	100
Roerdomp <i>Botaurus stellaris</i>	10	25
Kwak <i>Nycticorax nycticorax</i>	200	200
Purperreiger <i>Ardea purpurea</i>	25	65
Lepelaar <i>Platalea leucorodia</i>	5	6
Kluut <i>Recurvirostra avosetta</i>	100	125
Grote Stern <i>Sterna sandvicensis</i>	400	400
Visdief <i>S. hirundo</i>	500	700
Noordse Stern <i>S. paradisaea</i>	800	1200
Dwergstern <i>S. albifrons</i>	50	50
Zwarte Stern <i>Chlidonias niger</i>	50	200 ¹⁾

¹⁾ voorlopig provisional

schouwd, die in aanmerking komen om als speciale beschermingszone te worden aangewezen.

De lijst van 64 internationaal belangrijke wetlands die in 1982 werd gepubliceerd en nu is aangevuld, vertoont grote overeenkomst met de door het RIN samengestelde lijst (RIN 1985) in zoverre het voor vogels kwalificerende gebieden betreft. Vier gebieden (nrs 38, 43, 49, 67) zijn niet in de RIN-lijst opgenomen; in drie gevallen betreffen dit vochtige graslanden, die door het RIN kennelijk niet als wetland zijn beschouwd. Omgekeerd zijn er vijf gebieden op de RIN-lijst waarvan wij onvoldoende gegevens hebben om opname te kunnen rechtvaardigen (Langweerderwielen, Tjeukemeer, Diependal, Putting (Groot Eiland), Grindgatengebied tussen Beersel en Ohé).

Dankwoord Gaarne danken wij de volgende personen en instanties die de moeite namen te reageren op de publicatie "Belangrijke waterrijke vogelgebieden in Nederland": S. Bakker (Ossenzijl), J. F. Bekhuis (SO-VON), A. van den Berg (Staatsbosbeheer, Dordrecht), P. W. Dieperink (Vogelwerkgroep het Gooi e.o.), A. J. van Dijk (Nederlandse Steltloper Werkgroep), A. J. Dijkse (De Koog), T. Heijnen (Eindhoven), T. Janse (Eindhoven), F. J. Mayenburg (Gouda), Provinciale Planologische Dienst Overijssel, H. Smit (Alkmaar), SBB Lelystad, J. Vermeulen (Natuurstudieclub Chaam), E. Wijmenga (Garijp), C. Jacobusse (Stichting Het Zeeuwse Landschap) stelde gegevens beschikbaar betreffende de Yerseke Moer.

Summary

Additions and corrections are given to a list of wetlands of ornithological importance in the Netherlands

(Osieck 1982). These include details on eleven areas not mentioned before. Nearly all of the 69 listed areas (fig. 1) are wetlands or include wetlands (mostly the central part). These wetlands can be considered as of international importance for waterfowl with exception of five areas (nos 26, 29, 45, 60, 72). The application of quantitative criteria for the identification of wetlands of international importance is discussed. It is argued that the present criteria (1% levels) for Bean Goose *Anser fabalis* (700) and Whimbrel *Numenius phaeopus* (700, provisional figure) have to be adjusted. The winter population of the Bean Goose in Northern and Western Europe amounts to 170 000 birds at least, of which 40 000 — 60 000 belong to the subspecies fabalis. The Fenno-Scandinavian breeding population of the Whimbrel is estimated at 75 -85 000 pairs. In anticipation of adjustment of these criteria by the International Waterfowl Research Bureau, new provisional criteria of 500 (*A. f. fabalis*), 1200 (*A. f. rossicus*), and 1500 (*N. phaeopus*) were adopted for selection of new sites and updating of information on sites published in 1982 (see appendix for the latter).

Literatuur

- ATKINSON-WILLES G. L., SCOTT D. A. & PRATER A. J. 1982. Criteria for selecting wetlands of international importance. Proposed amendments and guidelines on use. In M. SPAGNESI, Proceedings of the Conference on the conservation of wetlands of international importance especially as waterfowl habitat, Ric. Biol. Selvag. 8 (suppl.): 1017-1042.
- VAN DEN BERGH L. M. J. 1985. Het voorkomen van de Taigarietgans *Anser fabalis fabalis* in Nederland. Limosa 58: 17-22.
- BOEKEMA E. J., GLAS P. & HULSCHER J. B. (red.) 1983. Vogels van de provincie Groningen. Wolters-Noordhoff/Bouma's Boekhuis, Groningen.
- VAN DIJK A. J. 1985. Ganzen in Drenthe in de winter van 1982/83 en van 1983/84. In A. J. van Dijk *et al.*, Drentse vogels 1: 34-41. Stichting Werkgroep Avifauna Drenthe, Assen.
- VAN DIJK A. J. & VAN OS B. L. J. 1982. Vogels van Drenthe. Van Gorcum, Assen.
- GANZENWERKGROEP NEDERLAND 1984. Ganzentellingen in Nederland in het seizoen 1981/82. Limosa 57: 7-16.
- HYTTIÄ K., KELLOMÄKI E. & KOISTINEN J. 1983. Suomen lintuAtlas. Lintutieto Oy, Helsinki.
- KÄLÄS J. A. & BYRKJEDAL I. 1981. Vadfuglenes hekkstatus i Norge med Svalbard. Proc. nordic Congr. Orn. 2: 57-74.
- OSIECK E. R. 1982. Belangrijke waterrijke vogelgebieden in Nederland. Limosa 54: 43-55.
- RIJKSINSTITUUT VOOR NATUURBEHEER 1985. Lijst van internationaal belangrijke water- en moerasgebieden (wetlands) in Nederland. Tweede Kamer, 1985-1986, 17990, 24 (bijlage).
- RUTSCHKE E. & SCHIELE G. 1978/79. The influence of geese (Gen. *Anser*) migrating and wintering in the GDR on agricultural and limnological ecosystems. Verh. orn. Ges. Bayern 23: 177-190.
- SCOTT D. A. 1980. A preliminary inventory of wetlands of international importance for waterfowl in West Europe and Northwest Africa (IWRB

- Special Publication 2) International Waterfowl Research Bureau, Slimbridge.
 SOF 1978. Sveriges fåglar. Sveriges Ornitologiska Förening, Stockholm.
 SPAGNESI M. (ed.) 1982. Proceedings of the Conference on the conservation of wetlands of international importance especially as waterfowl habitat. Ric. Biol. Selvag. 8(suppl.).
 ULFSTRAND S. & HÖGSTEDT G. 1976. Hur många fåglar häckar i Sverige? Anser 15: 1-32.

E. R. Osieck,
 Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels,
 Driebergseweg 16C, 3708 JB Zeist
 W. G. Braakhekke, Wereld Natuur Fonds-
 Nederland,
 Postbus 7, 3700 AA Zeist

Aanvaard voor opname 29 januari 1986

Bijlage

In onderstaande opsomming zijn verbeteringen en aanvullingen gegeven betreffende de lijst van gebieden die in 1982 werd gepubliceerd. Dit betreft onder meer aanpassingen van begrenzing en oppervlakte, alsmede wijzigingen in de kwalificerende soorten (verbetering van fouten en beschikbaar komen van nieuwe gegevens). Wijzigingen ten gevolge van afname of verdwijning van soorten zijn slechts in enkele gevallen opgenomen (de situatie in de jaren 1971-80 is uitgangspunt gebleven).

1. Waddenzee toevoegen: Aalscholver, Lepelaar.
2. Texel onder *Broedvogels* toevoegen: Bruine Kiekendief, Dwergstern.
7. Engelsmanplaat onder *Niet-broedvogels* toevoegen: Scholekster, Steenloper.
8. Schiermonnikoog onder *Broedvogels* toevoegen: Blauwe Kiekendief.
9. Rottumerplaat & Rottumeroog onder *Niet-broedvogels* toevoegen: Bergeend.
11. Lauwerszeegebied onder *Niet-broedvogels* toevoegen: Aalscholver.
12. De Bildtpollen (= Noord-Friesland buitendijks) onder *Broedvogels* toevoegen Visdief, onder *Niet-broedvogels*: Brandgans.
14. Dollard onder *Niet-broedvogels* toevoegen: Rietgans
20. Tjonger- en Lindevallei onder *Niet-broedvogels* toevoegen: Regenwulp.
23. Oude Venen & De Deelen onder *Broedvogels* toevoegen: Zwarte Stern, onder *Niet-broedvogels*: Smient; Kleine Rietgans vervalt.
24. Van Oordt's Mersken onder *Niet-broedvogels* toevoegen: Regenwulp.
25. Dwingelose en Kraloër Heide onder *Niet-broedvogels* toevoegen: Rietgans (vorm *fabalis*).
27. De Wieden & Weerribben onder *Broedvogels* toevoegen: Velduil, onder *Niet-broedvogels*: Nonnetje.
28. IJsseldelta onder *Broedvogels* toevoegen: Bruine Kiekendief, onder *Niet-broedvogels*: Aalscholver, Lepelaar, Grutto.
32. De Ganzengouw vervalt (omgezet in akkerland).
33. Veluwemeer als *Broedvogel* toevoegen: Bruine Kiekendief.
34. Arkemheen & Eemmeer (gebied uitgebreid met Eemmeer tot c. 3000 ha) onder *Niet-broedvogels* toevoegen: Lepelaar, Smient.
41. Nieuwkoopse Plassen onder *Broedvogels* toevoegen: Bruine Kiekendief.
42. Reeuwijkse Plassen als *Niet-broedvogel* toevoegen: Smient.
43. Krimpenerwaard als *Niet-broedvogel* toevoegen: Smient 57. "Binnendijkse gebieden Zeeland" vervalt.
58. Haagse en Hoevense Beemden vervalt (opname gebaseerd op verouderde informatie).
59. De Groote Peel, Mariapeel & Strabrechtse Heide onder *Niet-Broedvogels* toevoegen: Kraanvogel.
60. Loozerheide & De Hoort als *Broedvogel* toevoegen: Bruine Kiekendief, Blauwborst.

